

Nieuwsbrief 113

Juni 2016

Een voorzitter vertrekt: "Authenticiteit van boerderij én omgeving"

Een voorzitter komt: "Boerderij met een hoofdletter"

Hoeve Boomen in Lierop is van 1450.

Dendrochronologisch onderzoek

Nieuwe publicaties

- Kartuizerhoeven op Kleinder Liempde
- ZIEHIER! Kasteelhoevenboek

Nieuw uiterlijk voor de Nieuwsbrief

SdBb brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap.

Kartuizerhoeve, Goorestraat 1, Boxtel

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

Riet- en dakdekkersbedrijf

De Laat

Julianastraat 9
5087 BB Diessen
Tel: (013) 504 6174
Fax: (013) 504 6175

Voor al uw
reparatie,
onderhoud en
nieuwe rietdaken

www.delaat-rietdekkers.nl

't Achterhuis

historische bouwmaterialen bv

since 1965

tegels, houten vloeren, stenen, poorten
schouwen, tuinaccessoires, sanitair etc.

Bouw Antiek

Kreitenmolenstraat 92
5071 BH Udenhout (N.Br)
Tel. 013 - 511 1649

www.achterhuis.nl

Een voorzitter vertrekt: "Authenticiteit van boerderij én omgeving"

Sinds 2009 tot vorige maand was ik voorzitter van SdBB. Het meest positieve heb ik de energie ervaren die in de club aanwezig is. Deze energie heb je nodig om de belangrijkste doelstellingen van SdBB uit te voeren.

Het was niet de bedoeling om een praatclub te zijn maar een club die een actieve bijdrage levert om de problematiek van de achteruitgang van de waarde van erfgoed te lossen. SdBB staat niet alleen voor het boerderijgebouw maar voor de totale omgeving waarin de boerderij zich bevindt. Behoud en versterking van het totale ensemble, het totale systeem, is van belang. Om dit te kunnen doen is kennis noodzakelijk. Kennis over de boerderij én de omgeving.

Vele activiteiten (boeken, cursussen, themadagen, adviezen) zijn uitgevoerd in het kader van de oplossing. Alleen maar vanuit die breedte is het verhaal van de boerderij en haar omgeving goed naar de toekomst te brengen en alleen zo kunnen de erfgoedwaarden op het platteland beschermd worden.

Het is ook onze taak om de kennis bij de besluitvormers te brengen zodat authenticiteit zwaarder kan wegen in het besluitvormingsproces rondom verbouw en restauratie van erfgoed. Hopelijk kan dit aspect bij mijn gewaardeerde opvolger nog wat meer aandacht krijgen. Als voorzitter heb ik afscheid genomen, als uitvoerder van diverse boerderijprojecten blijf ik de SdBB ondersteunen en ik wens mijn opvolger veel succes!

Ger van den Oetelaar

Schuur in Alphen-Oosterwijk (foto Jan Timmers)

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

Nogmaals Alphen-Oosterwijk. Boerderij met Vlaamse schuur (foto Jan Timmers)

Een voorzitter komt: “Boerderij met een hoofdletter”

VRIENDEN!

Als opvolgend voorzitter van Ger van den Oetelaar stel ik mij bij deze graag aan u voor.

Wat mijn inzet de komende jaren zou kunnen zijn is het werken aan de bewustwording van het grote belang om historische Boerderijen, tot in het kleinste detail, te behouden. De reden voor het belang van behoud is dat de mens, Boerderij en landschap elkaar door de eeuwen heen hebben versterkt en hebben gevormd. Die vorming is mede bepalend geweest voor de identiteit van de bewoners, hun leven en hun cultuur. Boerderijen zijn een afspiegeling van ons leven, onze cultuur, van ons zelf. Alleen daarom al dient alles gedaan te worden om de weinige resterende Boerderijen te behouden!

En Boerderijen zijn nog meer dan dat: behalve prachtige historische constructies, zijn het bakens in ons landschap, landschappelijke juwelen die mensen kunnen “belevén” en van kunnen genieten.

En juist ook dat genieten en beleven van Boerderijen kwam voor mij als jurylid van de Boerderijenpluim 2015, ook weer vol terug tijdens onze bezoeken aan de genomineerde boerderijen.

Wat een heerlijke ervaring! Ieder jurylid vol enthousiasme en met een eigen professionele achtergrond (ik ben nog steeds bijzonder onder de indruk van de indrukwekkende kennis van mijn mede juryleden) en visie op constructies en materialen. Stenen, balken en mortel werden ontleed op hun historische waarde en oorsprong. Daardoor kwamen deze “doodse” materialen weer tot leven en konden verhalen over gebruik en bewoning worden verteld. Ook was het bijzonder genieten van de wijze waarop de eigenaren geprobeerd hadden om een perfecte balans te vinden tussen oorsprong en vernieuwing, vooral op het vlak waar oorsprong en vernieuwing elkaar juist onderling gaan versterken en er beleving van nieuwe ruimten ontstaat. Deze zoektocht is meer dan alleen synergie in architectuur, dat is Kunst!

En als we een nieuwe beleving en inhoud geven aan (eeuwen)

oude Boerderijen, zonder afbreuk te doen aan hun authenticiteit, dan hebben deze Boerderijen gelukkig weer volop bestaansrecht. Beleven is ook het bestuderen en aanraken van de muren, vloeren en dakconstructies. Zelfs het ruiken van de geuren van een Boerderij is al een hele beleving. Het gekapte hout, de verweerde IJsselstenen met oude voeglagen, het decennia oude stro op zolders, de brokkelige kalklagen en de geur van “den Hert”. Dat zijn geen “dode materialen”, dat is tastbare geschiedenis. De authentieke schoonheid en verstilling die dan tot leven komt is de levenskracht van een Boerderij, en de bewustwording van die kracht, dat maakt veel indruk.

Bewustwording en beleving! Daar zouden we als SdBb de komende jaren op kunnen gaan inzetten. We gaan hopelijk nog veel van elkaar horen!

Hartelijke groet!
Otte Strouken-Busink

**John
van Lierop**

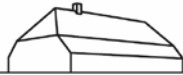
ARCHITECTUUR BOUWHISTORIE RESTAURATIE

info@johnvanlierop.com | www.johnvanlierop.com
06 5469 7524 | Jan Heijnsstraat 29 | 5041 GB Tilburg

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

SCHAMP

Bouwkundig advies

- ▶ Ontwerp
- ▶ Bouwhistorisch onderzoek
- ▶ Advies
- ▶ Bouwbegeleiding

Tel. 0493 - 380355

www.schamp-bouwkundigadvies.nl

RESTAURATIE - RENOVATIE - RECONSTRUCTIE - HERBESTEMMING

Een schuur bij de hoeve Boomen wordt verplaatst in de jaren 60 van de vorige eeuw. (foto collectie Adrie Mennen)

ZANDENBOUW

bouw- en restauratiebedrijf
www.zandenbouw.nl

Aarle-Rixtel
0492-830044

Gevelrestauratie

R. VAN ESCH

Gespecialiseerd in het ambachtelijk restaureren van oude, monumentale gevels.

www.vaneschgevelrestauratie.nl

Boxtelseweg 42, 5298 VC Liempde Tel. 0411-218529 / 06-41261786

Lelieveld
makelaardij

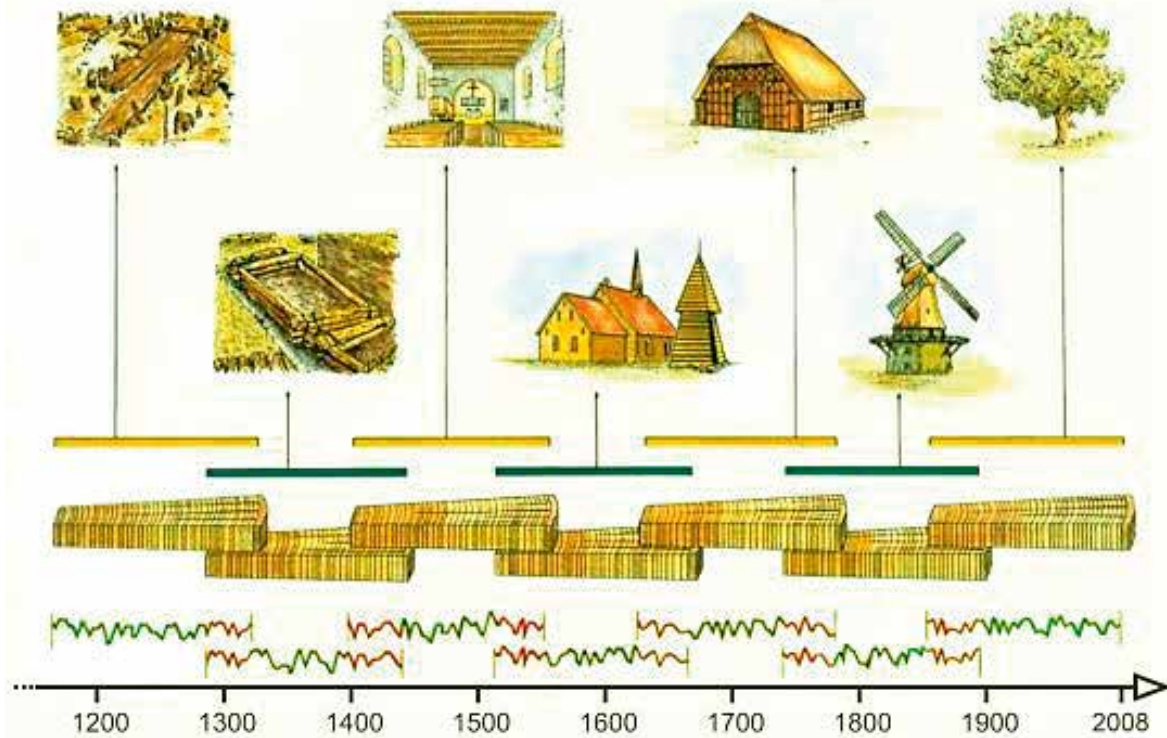
Hoeve Boomen in Lierop is van 1450

In het eerste nummer van het nieuwe tijdschrift Het Nederlands Landschap (uitgeverij Matrijs) staat een bijdrage van Karel Leenders over gehuchtvorming in Brabant, gebaseerd op zijn boek "De dynamische hoeve", dat we in een eerdere nieuwsbrief al hebben besproken. Het artikel met als titel "De metamorfose van grote Meierijse hoeven 1662-2016" beschrijft het ontstaan van gehuchten door boerderij-splitsingen. Als voorbeelden daarvan worden Achterbos in Asten en Boomen in Lierop beschreven. Van de hoeve Boomen dook inmiddels een foto op over het verplaatsen van een schuur. Een mooie aanvulling op de vorige Nieuwsbrief.

Archiefonderzoek naar de hoeve Ten Boomen door Wiro van Heugten heeft uitgewezen dat de boerderij op Laan ten Boomen 14 de oude hoofdhoeve is. Stichting De Brabantse Boerderij nam het initiatief voor een dendrochronologisch onderzoek. Pressler GmbH voerde het uit. Er werden zes houtmonsters genomen, waarvan er drie dateerbaar bleken. Het leverde als kapdata op: voorjaar 1448, najaar 1449 en een datering van 1449 ± 1 . Het waarschijnlijke bouwjaar komt daarmee op 1450. In dat jaar is de houtconstructie van de huidige boerderij in elkaar gezet en is er dus een nieuwe hoeve getimmerd. Een boerderij met vakwerkgevels. De bestaande bakstenen gevels zijn later aangebracht. Het is daarmee een van oudste boerderijen van Brabant. Het goed te Aarle in Best uit 1263 en een boerderij aan de Maas-kant te Vesseem (dendrodatering 1390) zijn tot nu toe nog ouder gebleken. Omdat de hoeve Ten Boomen in de archieven al een paar eeuwen eerder voorkomt, duikt de vraag op of er van die nog-oudere boerderij ook nog restanten zijn terug te vinden. Misschien is in 1450 de oude hoeve omgebouwd tot schuur. Dendro-onderzoek in de andere boerderijen op de buurtschap Boomen zou nieuwe gegevens kunnen opleveren. Archeologisch onderzoek kan ook uitwijzen waar het oorspronkelijke hoofdgebouw in de 13de eeuw stond. Misschien wel op dezelfde plaats. Zo is elk antwoord op een vraag weer aanleiding voor het stellen van een volgende vraag.

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

Hoe een referentiekalender tot stand kan komen.

Hoe werkt dendrochronologisch onderzoek

Een boom groeit in de hoogte en in de dikte. Groei in de dikte gebeurt in een weefsellaag die zich vrijwel aan de buitenkant van de boom bevindt, direct onder de schors. De groeisnelheid is afhankelijk van het weer. In een gematigd klimaat wordt dat grotendeels bepaald door een jaarlijkse cyclus van wisselende seizoenen. In het voorjaar bij de start van het groeiseizoen zijn de cellen groot en wijd, zodat het water en voedsel transport snel kan verlopen. In de herfst zijn de cellen veel kleiner en in de winter valt de groei geheel stil. Ieder jaar gaat dat op deze manier. Het losse voorjaarshout grenst aan het vaste najaarshout, waardoor de jaarlijkse groei zichtbaar wordt in de vorm van jaarringen. Ieder jaar komt er een ring bij. Omdat per jaar de weersomstandigheden verschillend zullen zijn, zullen opeenvolgende jaarringen van een stam verschillende diktes hebben. Een gunstig jaar levert een dikke, brede ring op, een ongunstig jaar een dunne ring. De afwisseling van dikkere en dunnere jaarringen zullen in een gebied met hetzelfde klimaat voor alle boomstammen ongeveer gelijk zijn.

Met een speciale holle boor kan een kern uit een boomstam gehaald worden. In die boorkern kunnen de jaarringen nauwkeurig opgemeten worden. Dat is de afgelopen jaren gedaan met oud, historisch hout uit opeenvolgende periodes in de geschiedenis. Op die manier zijn aaneengesloten reeksen vastgelegd van jaarringen, bijna vanaf de laatste ijstijd. Zo'n vastgelegde, aaneengesloten reeks van jaarringen is de referentiekalender bij het bepalen van de ouderdom van hout. Het jaarringenpatroon van een nog ongedateerd houtmonster wordt vergeleken met de referentiekalender. Op die manier kunnen de jaren worden bepaald, waarin het onderzochte hout groeide.

Niet alle houtmonsters zijn geschikt voor dendrochronologisch onderzoek. Het monster moet voldoende jaarringen bevatten en

mag geen vergroeiingen of noesten hebben. Hoe meer jaarringen, hoe groter de kans dat de datering kan slagen. Langzaam groeiende bomen, zoals eiken, bevatten meer jaarringen, waardoor de kans van slagen groter is.

Bij het onderzoek van hout in gebouwen is het belangrijk dat het houtmonster ook de jongste jaarringen (het spinthout) bevat. De jongste jaarring geeft het jaar aan waarin de boom gekapt is, de zogenaamde kapdatum. Met een kleine marge zal dat ook het jaar zijn waarin die stam is verwerkt, bijvoorbeeld in het gebint van een boerderij.

Door een aantal geschikte houtmonsters te boren uit de oude houtconstructie van een boerderij kan op deze manier de kapdatum van de gebruikte boomstammen worden bepaald. De datering die dat oplevert wordt kortweg aangeduid met de term "dendrodatering".

Pedro Schamp neemt een houtmonster (foto Joop Steenbakkers)

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

NIEUWE PUBLICATIES

Kartuizerhoeven op Kleinder Liempde in Boxtel

Kloosterorden en de daarbij behorende kloosterboerderijen met omliggende gebruiksgronden zijn belangrijke historische componenten, ook in Het Groene Woud. Het kartuizerklooster dat in 1465 gesticht is in Olland aan de Dommel, is al jaren een bron van inspiratie voor publicaties en activiteiten.

De stichting van het Kartuizerklooster Sint Sophia van Constantinopel heeft de omgeving flink beïnvloed door de ontginning van gebieden tussen de Dommel en de Geelders en door het bouwen en exploiteren van kartuizerhoeves. Over een van die hoeves, de kartuizerhoeve Goorestraat 1, centraal in het buurtschap Kleinder-Liempde te Boxtel, gaat een door Ger van den Oetelaar geschreven publicatie. In het boek van 256 pagina's wordt aandacht besteed aan de geschiedenis van het kartuizerklooster Sint Sophia van Constantinopel in relatie tot deze hoeve. Kleinder Liempde, een buurtschap van Boxtel op de grens met (Groot) Liempde wordt beschreven. Veel aandacht gaat in het boek uit naar het bouwhistorisch onderzoek van de hoeve. Het door John van Lierop verrichte onderzoek is ruim geïllustreerd verwerkt.

In het boek wordt bijzondere aandacht besteed aan de families Peijnenburg en Pijnenburg. Het is immers voor een deel dezelfde familie waaruit kartuizers voortkwamen als die in de kartuizerhoeve woonden en nog wonen. Twee leden van de familie Peijnenburg (Kees en Jan en één van de familie Pijnenburg (Toon) zijn, begin jaren '50 ingetreden in de kartuizerorde. Kees wordt daar Dom Joseph Peijnenburg, Jan blijft maar 100 dagen in het kartuizerklooster te Calci (Italië). Dom Willibrord Pijnenburg is de kartuizernaam van Toon Peijnenburg en hij wordt op 36-jarige leeftijd zelfs prior van het kartuizerklooster in Calabrië. Hij blijft

deze functie houden tot zijn overlijden. Zij waren allen betrokken bij de destijds actieve stichting Dionysius de Kartuizer, die de terugkeer van een Nederlands kartuizerklooster voorbereide. Het zeer uitgebreide (kartuizer-) archief van de familie Peijnenburg en van de stichting Dionysius de Kartuizer is benut. Er is veel aandacht besteed aan de achtergrond en de keuze voor de kartuizerorde van het genoemde drietal. De publicatie is onder leiding van Stichting Kartuizerklooster Sint Sophia van Constantinopel gemaakt in samenwerking met Stichting de Brabantse Boerderij en Heemkunde Boxtel. Het boek wordt uitgegeven door Pictures Publishers en is daar ook verkrijgbaar.

ZIEHIER!

Kasteelhoevenboek met de blik op de plek

'ZIEHIER! Wij verkopen 77 kasteelhoeven' is de titel van het kijk-, kennis- en verhalenboek over de pachthoeven van Kasteel Heeswijk dat onlangs is verschenen. Het is ook een missieboek. Met de 'blik op de plek' erfoegd ons meer eigen zien te maken. Auteurs zijn Rien de Visser (onderzoek en tekst) en zoon Florian (concept, ensemble maquettes en vormgeving). Rien stamt uit de slotbewaardersfamilie van het Heeswijks kasteel, waar 68 jaar geen adel mocht wonen.

Uit de flaptekst: Koop je in 1835 als Brabants gouverneur een

Oude opname van de kartuizerhoeve op Goorestraat 1, Liempde.

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

half geruïneerd Kasteel Heeswijk met maar 4 pachthoeven, dan moet je op boerderijenjacht, wil je dicht bij de koning komen. Laat je in 1895 als laatste kasteeljonker zonder (wettelijke) nazaten een droomkasteel in Heeswijk en Haaren na met maar liefst 80 pachthoeven, dan moet je het een royaal mensenleven lang behoeden voor je eigen gelddorstige familie! Mag je in 1963 er als erfgenamen eindelijk over beschikken, dan ga je het kapitale goed versnipperen en verkoop je de meeste van de 77 overgebleven kasteelhoeven! Veelal aan de pachters, enkele 'aan de ruilverkaveling' of (samen met de Nemerlaer) aan Brabants Landschap.

Route 77

Als cultuurmakelaars willen de auteurs al die hoeven nu aan ons 'verkopen'. Ze registreren de kenmerken van al die 77 plekken kort voor de verkoop, 50 jaar geleden, en nu, wat je terplekke ook aantreft. Ze zien plekken als cultuurbiotopen, ruimtelijke ensembles die krioelen van mensenleven en mensenwerk. Van doodgewoon en alledaags tot subliem en zeldzaam. Op hun ROUTE 77 komt het boerenleven op al die plekken breed in het vizier naast het adellijk denken, dromen, doen en laten vanuit de kastelen in Heeswijk en Haaren als 'machtcentrales'.

Huisstijl

De 77 kasteelhoeven zijn herkenbaar aan hun huisstijl: zandlopers op de luiken en deuren in de kasteelkleuren, waarvan ook voor het eerst de geschiedenis in beeld is gebracht. Het is een bonte mix van hoekgevelboerderijen, kortgevelboerderijen of hal-lehuizen, langgevelboerderijen, boerderijen met boogtrommels (begin 20e eeuw) of van cementsteen 'van eigen zand en grind', afkomstig van landgoed Zevenbergen, nu knooppunt Paalgraven. We zien restanten van 'on geziene' noodboerderijen en (door het jarenlange bewind) nog gave wederopbouwboerderijen met een gang, wc, diepe kelder, stenen zolders en een luchtkoker op het dak. Nieuwe 'boerderijen' die oude contouren koesteren naast boederettes met plekvreemde nostalgie van onze tijd. Een onbewoonbaar verklaard krot met nog petroleumverlichting, een

geut en potstal naast een super-de-luxe woonboerderij, die baadt in led-licht, met in de boerenschouw de 'wijnkelder'.

Twee boerderijen krijgen in ZIEHIER! extra aandacht: rijksmonument de Eerste Oortse Hoeve, die rond 1500 is begonnen als jachtkamer en waarvan Wim, de laatste boer, alles haarscherp 'op z'n plek' zet, zowel binnen als buiten. En de voorname hofstede Lindenburg bij Kruisland aan de Roosendaalse Vliet, waarvan correspondentie van de notaris-rentmeester bij de aankoop in 1834 is bewaard gebleven.

De 'Blik op de plek' betekende alle plekken ter plekke registreren, veel archiefonderzoek doen (ook bij een architectenbureau en op internet) en veel mensen van de plek spreken. Zo komt Rien uit bij termen als cultuurbiotopen, topobiografie en topisten.

ZIEHIER! is uitgegeven door gemeente Bernheze samen met De Meierijsche Museumboerderij. Het boerderijenboek (184 pagina's, landscape formaat, hardcover, prijs 19,95 euro excl. verzendkosten) is verkrijgbaar bij de museumboerderij in Heeswijk, www.museumboerderij.nl en via de webwinkel van Erfgoed Brabant. Ook via lezingen die geboekt kunnen worden via dedriedobbelstenen@gmail.com.

Nieuw uiterlijk voor de Nieuwsbrief

Zoals aangekondigd kreeg de Nieuwsbrief een nieuw uiterlijk, We zijn benieuwd wat onze vrienden daarvan vinden. Alle opmerkingen zijn welkom bij de redactie.

Er is meer plaats voor foto's (in kleur).

Heb je mooie foto's, stuur ze ons toe en dan zoeken we een plekje.

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij

STICHTING DE BRABANTSE BOERDERIJ

VOOR BOERDERIJ,
ERF, LAND EN
ERFGOED

Het bestuur

Otte Strouken

Hooge en Lage Zwaluwe
voorzitter

Jan Kerkhof

Boerdonk
vice-voorzitter

Jan Aalders

Schijndel
secretaris

Pieter Jacobs

's-Hertogenbosch
penningmeester

Harrie Boot

Schajik

Elise Meier

De Bilt

Lisette Ooms

Breda

Jeanne van Ostaijen

Rucphen

Joop Steenbakkers

Schijndel

Secretariaat:

Monumentenhuus Brabant,
Markt 9,
4931 BR Geertruidenberg

Vriendenadministratie:

Berewoutstraat 69,
5211 DJ 's-Hertogenbosch
telefoon: 0651485271
pieter.jacobs@home.nl

Redactieadres:

Kromstraat 1,
5421 XZ Gemert
telefoon: 0612199647
jantimmerscultuurhistorie@gmail.com

Nieuwsbrief 113

Juni 2016

SdBB brabantse se boerderijen, bijge ebouwen, erf en cult tuurlandschap.

Hoekgevelboerderij Heuvelstraat, Heeswijk-Dinther (foto Wikimedia Commons)

Stichting de Brabantse Boerderij zoekt Vrienden. Vanaf € 20,- per jaar bent u Vriend van onze Stichting. U ontvangt daarvoor onze Nieuwsbrief met wetenswaardigheden over Brabantse boerderijen, bijgebouwen, erf en cultuurlandschap en aankondigingen van onze activiteiten. Ook krijgt u korting op onze publicaties en cursussen en u kunt deelnemen aan onze jaarlijkse Vriendendag. Maar vooral steunt u als Vriend het werk van SdB. U kunt zich aanmelden op onze website.

www.debrabantseboerderij.nl

U vindt ons ook op facebook: www.facebook.com/stichtingdebrabantseboerderij